

Charles Dickens

PŘÍBĚH DVOU MĚST

KAPITOLA VII.

Monsieur le marquis v Paříži.

Monseigneur dával slyšení ve svém velkém hotelu v Paříži, jako vždy, jednou za čtrnácte dnů. Monseigneur dlel právě ve svých soukromých pokojích, které byly svatostánkem celému zástupu ctitelů, tísnicích se v dlouhé řadě v předsíni. Monseigneur právě se chtěl věnovati svému šálku čokolády. Monseigneur dovedl zcela snadno zhltnouti velmi mnoho jídel a několik málo nespokojenců dokonce tvrdilo, že dosti rychle hltá celou Francii, přesto však svůj ranní šálek čokolády nemohl vypítí bez pomoci čtyř silných mužů, nepočítaje v ně kuchaře.

Ano, bylo k tomu třeba čtyř statných mužů, aby šálek čokolády se dostal k jeho rtům, čtyř statných

mužů, jejichž livreje zářily zlatými šňůrami a jejichž vůdce rozhodně nebyl by mohl zůstat ani chvíli na živu, kdyby v kapsách svých spodků neměl aspoň dvoje zlaté hodinky, dle krásného a vkusného příkladu monseigneurova. A jak řečeno, všichni tito čtyři šťastní smrtelníci byli určeni k tomu, aby dopravili šťastný šálek čokolády až ke rtům monseigneurovým. Jeden lokaj přinesl konvici čokolády do jeho vznešené přítomnosti. Druhý zamíchal čokoládu zvláštním stříbrným nástrojem, až se dokonale zpěníla, třetí podal monseigneurovi ubrousek a čtvrtý (ten se dvěma zlatými hodinkami) nalil čokoládu do šálku. Bylo naprosto vyloučeno, že monseigneur mohl by postrádati být i jediného z těchto svých čtyř služebníků při pití ranní čokolády, aniž by tím bylo dotčeno jeho vysoké postavení pod obdivující se nebeskou klenbou. Ne, něco takového vrhlo by černou skvrnu na jeho zářivý štít, a kdyby byl nucen, aby se spokojil pouze dvěma sluhy při podávání šálku čokolády, tedy zcela jistě by na to zemřel.

Monseigneur byl minulé noci u malé, rozkošné večeře, kde veselohra a velká opera byly zastoupeny nejpůsobnějším způsobem. Monseigneur býval ostatně téměř každou noc v okouzující společnosti u malé večeře. Tak zdvořilý a tak přístupný byl monseigneur, že veselohra a velká opera měly u něho mnohem větší vliv na nudné projednávání státních záležitostí a státních tajemství, než potřeby a nezbytnosti celé Francie. Jaká to šťastná okolnost pro Francii, jak tomu vždy bývá ve všech zemích, jímž štěstěna takto přeje! Jak tomu vždy bylo pro Anglii (abychom uvedli aspoň jeden příklad) v nezapomenutelných dnech veselých Stuartovců, kteří ji zvolna prodávali.

Monseigneur měl opravdu ušlechtilý názor o

všeobecných státních záležitostech a tímto názorem bylo, že musí se nechat všechno jíti svou vlastní cestou. O zvláštních státních záležitostech měl jiný ušlechtilý názor, že totiž všechny tyto záležitosti byly na světě jen kvůli němu, to jest pro zvětšení jeho moci a obohacení jeho kapes. O svých vlastních všeobecných a zvláštních požitcích měl monseigneur ale již opravdu šlechtný názor, že totiž svět žije jen kvůli nim. Znění jeho Zákona (odchylovalo se od originálu jen jediným slovem, což přece neznamená mnoho) bylo toto: »Země a ovoce její moje jest, praví Monseigneur.«

Přes to však monseigneur zvolna zjistil, že jeho soukromé i státní záležitosti se ocitly v naprostém zmatku. A proto vzal si pro obojí generálního nájemce, jakožto svého společníka. Především pro státní finance, poněvadž monseigneur nevěděl si s nimi již rady a proto je musel pronajmouti někomu, jenž by s nimi zkrátka zatočil, dále pro svoje finance soukromé, neboť generální nájemci byli bohatí, kdežto monseigneur (jehož rod po celé generace žil jen v přepychu a hýření) již zchudl.

Proto také monseigneur vzal svoji sestru z kláštera, dokud ještě mohla uniknouti smrti v závoji — v tomto nejlacinějším úboru, jež mohla obléci — a obšťastnil její rukou jednoho velmi bohatého generálního nájemce, který byl náhodou chudý na předky. Tento generální nájemce, vyzbrojený holí dle předpisu se zlatým jablkem místo rukojeti, dle nyní mezi čekajícími v předsíni monseigneurově. Byl pokorně uctíván všemi lidmi — ale ovšem stále s výjimkou lidí vznešenějšího rodu, jako byl ku příkladu rod monseigneurův, který stejně jako vlastní manželka generálního nájemce, pohlížel na něho s nejvelkolepějším opovržením.

Generální nájemce byl opravdu skvělý muž. Třicet koní stálo v jeho stáji, čtyřadvacet sloužících sedělo v jeho paláci, šest dam obsluhovalo jeho choť. Jako muž, jenž nepředstíral jiného povolání, než prostě loupež a kořistění všude tam, kde se to dalo, pan generální nájemce — necht' již jeho manželské poměry přispívaly k povznesení mravnosti či nikoli — přece jen představoval největší skutečnost mezi všemi osobami, které dnes čekaly na slyšení v paláci monseigneurově.

Důstojníci bez vojenských znalostí, lodní kapitáni, kteří jaktěživ nespatriili ani jedinou loď, úředníci, kteří neměli ani trochu ponětí o úředních záležitostech, duchovní drzých čel, světáckých očí, smyslných pohledů, nevázané řeči a ještě nevázanějšího způsobu života, všichni naprosto neschopni svého povolání, všichni však vždy ochotni k nejdřívejší lži, neboť všichni tvrdili, že jsou plným srdcem oddáni svému povolání, ač v pravdě byli oddáni pouze monseigneurovi a proto byli nacpáni do všech státních úřadů, kde se aspoň něco dalo vyzískati — tito lidé mohli býti v předsíních monseigneurových odpočítáváni na celé tucty. Lidé, kteří nebyli v bezprostředním styku ani s monseigneurem, ani se státem a rovněž tak ani s ničím jiným, co bylo opravdové a skutečné, lidé, kteří nikdy se ve svém životě nepokusili, aby opravdového pozemského cíle dosáhli přímými cestami, tito lidé byli přítomni v celých houfech.

Lékaři, kteří si vyzískali velké jmění tajnými prostředky proti domnělým nemocem, jakých vůbec nebylo, usmívali se v předsíních monseigneurových na své vznešené pacienty. Projektanti všemožných návrhů, kteří vynalezli kdejaký lék proti chorobám, jimiž onemocněl stát — všemožných prostředků krom jediného, to jest vážné práce, kterou by se vykořenilo

a vyhladilo aspoň jediné zlo — ohlušovali v předsíních monseigneurových svým nesmyslným žvástem každé ucho, kterého se mohli zmocniti. Nevěřící filosofové, kteří svými slovy znovu tvořili svět a Babylonské věže budovali z karet, aby pomocí jich vzali nebe útokem, hovořili v této skvělé, u monseignera shromážděné společnosti s nevěřícími chemiky, kteří se zaměstnávali výrobou zlata. Vznesení pánové, nejvznešenějšího vychování, které v oné podivuhodné době — ostatně jako i dnes — bylo možno poznati po jeho ovoci, to jest naprosté lhostejnosti vůči všemu, co má tolik ceny, aby pro sebe se mohlo dovolávati účasti lidských srdcí, sešli se nyní v monseigneurově paláci ve vzorném stavu naprostého duševního vyčerpání. A pokud jde o domácnosti, které opustili tito úctyhodní lidé vznešeného světa Paříže, aby se mohli dostaviti k monseigneurovi, tedy zcela jistě všichni vyzvědači, kteří tvořili jistě aspoň polovinu tohoto shromáždění ctitelů monseigneurových, byli by měli velmi krušnou práci, kdyby mezi anděli těchto domácích sfér chtěli objeviti aspoň jedinou ženu, která by svým vzhledem či svým chováním dokazovala, že sama sebe považuje za matku. Ne, něco takového nebylo a nesmělo býti známo v tomto vznešeném světě. Malý Kazimír se dostal na svět a to bylo vše, ač tím ještě žádná žena nenabyla práva na název matky. Jen hloupé selky ponechávaly si takové staromódní zvyky, které jim kázaly, aby samy vychovávaly své děti — leč ve vznešeném světě rozkošné babičky, asi tak šedesátileté, oblékaly se a švitořily a chovaly se při večeři jako dvacetileté dívčiny.

Takové malomocenství lidské nepřirozenosti zohyzdovalo každého člověka, jenž čekal na slyšení v předsíních monseigneurových. V předsíních dlelo asi půl tuctu vyvolenců, kteří již od několika let měli

nejasné tušení, že svět se jaksi ocitl na šikmé ploše. Aby jej opět dostali na rovnou cestu, tedy polovina jich vstoupila do fantastické sekty konvulsionistů a právě teď přemítala, zda by ihned na tomto místě neměla s pěnou u úst a s divokým řevem upadnouti do epileptických křečí — a tím dáti monseigneurovi zřetelný pokyn, jak by si měl v budoucnu počínati. Krom těchto dervišů byli přítomni ještě tři jiní členové jiné sekty, která chtěla napravit svět žvástem o »středu pravdy« a tvrdila, že lidstvo se vyšinulo ze středu pravdy — k čemuž ovšem nebylo třeba mnoho důkazů — leč ještě nikoliv za obvod pravdy a že nemáli vyletět i za tento obvod pravdy, ba dokonce má-li se opět vrátiti do jeho středu, všichni lidé se musí postiti a citovat duchy. Tito lidé měli tedy živý styk s oním světem — čímž pořizovali kromobyčejné dobro, které však bohužel nebylo nikdy vidět.

Leč nejpotěšitelnějším zjevem bylo, že celá tato společnost v paláci monseigneurově byla vybraně oděna. Kdyby bylo bývalo jisto, že den posledního soudu bude dnem slavnostní přehlídky, tedy nikdo nebyl by mohl pochybovat, že každý z přítomných skvěle by při ní obstál. Jak by bylo možno, aby tolik pečlivých účesů, tolik pudrování a voňavkování vlasů, tolik uměleckého líčení a malování tváří, tolik statných kordů, aspoň pro oko, a tolik něžného holdu lidskému čichu nezajistilo si slávu pro celou věčnost? Nejjemnější pánové nejjemnějšího vychování měli na svých hodinkách drobné něžné klenoty, které zvonily, když pánové se ospale pohybovali; tato zlatá poutka zvonila jako nejrozkošnější zvonečky a od tohoto zvonění a šumotu brokátu a hedvábí i jemného plátna rozvlnil se vzduch nádhernou vlnou, která daleko odvála celou čtvrt Saint Antoine se vším jejím hlodavým hladem.

Úbor byl jediným a neomylným talismanem a kouzlem, kterým všechno muselo obdržeti své místo a na svém místě muselo býti zachováno. Všichni byli kostýmováni pro maškarní ples, který neměl přestati nikdy. Od paláce v Tuileries, palácem monseigneurovým a celým dvorem, parlamentem, soudními dvory a celou společností sestupovala tato maškaráda až ke katovi, který aby neporušil tohoto kouzla, vykonával svůj vznešený úřad jsa pečlivě učesán, napudrován, oděn v kabát se zlatými šňůrami, v úhledné střevíce a punčochy z bílého hedvábí. U šibenice i u kola — sekery bylo tehdy používáno jen zřídka — monseigneur Paris, jak dle biskupského zvyku nazývali ho jeho kolegové z provincií, to jest monseigneur Orleans a ti ostatní, vykonával svůj vznešený úřad v tomto roztomilém a vkusném úboru. A kdo v celé společnosti, shromážděné v tento monseigneurův audienční den, léta Páně 1780, byl by mohl pochybovat, že systém, kořenící v půvabně učesaném a napudrovaném katu, který jest oděn šatem zlatem ozdobeným, elegantními střevíci a punčochami z bílého hedvábí, nepřetrvá i hvězdy na nebeské obloze?

Monseigneur konečně zprostil své čtyři lokaje jejich břemena, vypil svůj šálek čokolády, dal otevřít obě křídla dveří svého svatostánku a vyšel do předsíně. Ó, jaká pokora, jak zkřivená záda a lichotné tváře, jaká poddajnost a nízká plazivost se nyní objevily! Jistě tato pokora duševní i tělesná byla tak veliká, že pro nebe nezbývalo již pranic, což zajisté bylo jedním z mnoha důvodů, proč ctitelé monseigneurovi nikdy neobtěžovali Boha na nebesích.

Častuje slibným slovem toho a úsměvem onoho, krátkým šepotem jiného šťastného otroka a pokynem rukou všechny dohromady, monseigneur

putoval vesele všemi předsíněmi až do nejdlehlějšího kouta obvodu své pravdy. Pak se obrátil a touž cestou se vracel, aby se v svém svatostánku uzavřel s duchy čokolády a nikdo již ho nespatriil.

Když bylo po této podívané, v předpokojích nastal šum a ruch, podobný malé bouři, okrašlované zvukem drobných zvonečků, jimiž zněly kordy a zlaté ozdoby na šatech těchto ctitelů, sestupujících po schodech. A brzo zůstal z celého tohoto davu pouze jediný pán, který máje klobouk pod paží a tabatěrku v ruce, zvolna se ubíral podél stěn ozdobenými zrcadly.

»Aby vás čert,« pravil tento pán, zastaviv se u posledních dveří a obrátiv tvář k monseigneuru svatostánku.

Pak setřásl tabák ze špiček svých prstů, jako by setřásal prach ze své obuvi a klidně se ubíral dolů.

Byl to muž asi šedesátiletý, v krásném šatu, pyšného vzhledu a obličjeje, jenž se podobal krásné masce. Byla to tvář bledosti téměř průhledné, každý rys byl v ní zřetelně vyryt a výraz její byl pevný. Jeho nos jinak bezvadného tvaru, měl na každém chřípí malou prohlubeninu. A v těchto prohlubeninách objevovala se jediná změna, která na této tváři vůbec kdy se ukazovala. Někdy měnily barvu, rozšiřovaly se nebo se zužovaly s nepatrným chvěním. Jindy opět dodávaly celému obličjeji výraz falešnosti a krutosti. Jestliže kdo se na ně podíval podrobněji, tedy záhy zjistil, že tento jejich výraz byl ještě posilován tahy kol úst a příliš rovným a tenkým ohraničením očí. Přece však dle dojmu, jež vzbuzovala, tato tvář byla krásná a podivuhodná.

Její majitel sestoupil po schodech na dvůr, vstoupil do vozu a odjel. Za celé audience velmi málo ze shromážděných ctitelů monseigneurových s ním

promluvílo. Stále měl kol sebe malou, ale zcela volnou prostorou a jistě se mohlo říci, že monseigneur snad přece jen mohl býti k němu aspoň trochu srdečnější. Za takových okolností se mu téměř ulehčilo, když viděl, že prostý lid na ulicích ustupuje spřežení jeho kočáru, které málem bylo by přejelo mnohého prostého člověka. Jeho kočár jel tak rychle, jako by útočil na nepřítele a jeho zuřivý trysk nezbudil u pána v povoze ani nejmenšího nelibého posuňku, nemluvě o pokárání. I v tomto jinak hluchém městě a za této jinak němé doby, často se ozvala stížnost, že v úzkých ulicích bez chodníků bezohledný patricijský návyk rychlé jízdy vyvolává nebezpečí, že prostý lid pozbuje zdravých údů, či dokonce i života. Ale velmožové pramálo dbali této stížnosti a klidně přenechávali velkému davu lidu, aby si o tom myslel co chce a aby si z nebezpečí pomohl jak dovede.

S divým rachocením, s dusotem koní a s bezohledností nelidskou, kterou bychom dnes ani nepochopili, hřměl tento povoz ulicemi a kol rohů, ženy s hlasitým pokřikem prchaly před ním všemi směry, muži popadali jeden druhého za rameno a strhovali děti z cesty. Konečně při záhybu kol rohu ulice, nedaleko kašny, jedno z kol povozu na něco narazilo, z úst všech lidí ozval se hlasitý výkřik, koně se zarazili a vzpínali.

Kdyby nebylo bývalo tohoto poděšení koní, vůz patrně nebyl by se ani zastavil. Vždyť příliš často povozy šlechty ujížděly dále a nechaly raněné na dláždění ulice — a proč také ne? Ale nyní poděšený sluha rychle seskočil a dvacet rukou zachytilo uzdy koním.

»Co se stalo?« tázal se monsieur a klidně se podíval z kočáru.

Jakýsi vytáhlý muž v noční čepici vytrhl nějaký ranec z pod kopyt koní, položil jej na okraj kašny, poklekl do prachu a bláta ulice a zasténal jako divé zvíře.

»Pardon, monsieur le marquis,« pravil jakýsi otrhanec pokorných tváří, »jest to dítě.«

»A proč ten člověk tropí tak odporný povyk? Jest to jeho dítě?«

»Pardon, monsieur le marquis, jest to velmi smutné — ano.«

Kašna stála v malé vzdálenosti, neboť v těchto místech ulice se rozšiřovaly v náměstíčko šíře asi patnácti nebo dvaceti kroků. A když vytáhlý muž pojednou vyskočil ze země a rozběhl se ke kočáru, monsieur le marquis na okamžik položil ruku na svůj kord.

»Zabito!« volal tento muž v divém zoufalství, spínaje obě ruce k nebi a strnule se dívaje na pana v kočáru. »Zabito!«

Dav se tísnil kol kočáru a pohlížel na pana markýze. Ale v jeho četných očích pohlížejících na velmože, nebylo nic, krom zvědavosti a napětí. Nebylo v nich ani hrozby, ani hněvu. Hlas pokorného člověka, jenž promluvil k markýzovi, byl svou nadměrnou pokorou bez zvuku a mdlý. Monsieur le marquis porozhlédl se davem, ale jen tak, jako by to byly pouze krysy, které na chvíli opustily své díry.

Vyňal z kapsy peněženku.

»Nemohu ani pochopiti,« pravil, »že vy lidé nedáte ani trochu pozor na sebe a své děti. Vždy jest někdo z vás v cestě. Jak mohu vědět, zda jste neublížili mým koním? Zde — dejte mu to.«

Hodil na zem zlaťák, aby sluha jej pozvedl, a všechny krky se nyní natáhly, aby viděly, kam peníz

dopadl. Vytáhlý muž však křičel hlasem, který jako by ani nevycházel z lidské hrudi: »Mrtvo!«

Rychlý příchod jiného muže, jemuž všichni ustupovali, přerušil tento jeho nářek. A když ubožák ho spatřil, vrhl se mu vzlykaje a s pláčem na prsa a ukazoval ke kašně, kde několik žen obklopovalo malou mrtvolu a plaše a něžně se nad ním naklánělo. Ale tyto ženy byly stejně němé jako muži.

»Vím všechno, vím všechno,« pravil tento nově příchozí. »Vzmuž se, můj Gasparde. Lépe pro to ubohé stvořeníčko, že zemřelo, než aby žilo. Zemřelo v jediném okamžiku a bez bolestí. Bylo by mohlo žít i aspoň jedinou hodinu tak šťastně?«

»Jste filosofem, příteli, jak vidím,« pravil monsieur le marquis s úsměvem. »Jak se jmenujete?«

»Jmenuji se Defarge.«

»A jaké jest vaše zaměstnání?«

»Monsieur le marquis, jsem vinárníkem.«

»Vezměte, filosofe a vinárníku,« pravil marquis a hodil mu zlaták, »a použijte to jak vám libo. Kočí, jsou koně v pořádku?«

A monsieur le marquis, aniž by shromážděný dav poctil ještě novým pohledem, položil se pohodlně do polštářů svého kočáru a chystal se jeti dále s výrazem vznešeného pána, který náhodou rozbil zcela sprostou věc, ale zaplatil ji a snadno mohl postrádati toho, co za ni dal — když pojednou jeho duševní klid byl porušen cinkotem zlatáku, jenž dopadl do jeho kočáru.

»Stůj!« pravil monsieur le marquis. »Stůj, zadrž koně! Kdo to hodil?«

Pohlédl k místu, kde ještě před vteřinou stál vinárník Defarge, ale na tomto místě klečel nyní nešťastný otec, pátraje po dlažbě a postava, která stála vedle něho, byla černovlasá, tělnatá žena, která klidně

pletla.

»Vy psi,« pravil markýz, ale klidně a nezměniv výraz svých tváří, krom toho, že jeho chrípí se prohloubilo. »Měl bych bez jakýchkoli okolků přejeti vás všechny a rozdrtití vás na prach. Kdybych věděl, který dareba to hodil a kdyby stál dosti blízko, tedy dal bych ho rozmačkati koly svého kočáru.«

Tak potlačení byli tito lidé a tak dlouholeté a zlé byly jejich zkušenosti o tom, co takový velmož mohl by jim provést v mezích zákona a mimo tyto meze, že nepohnula se ani jediná ústa, ani jediná ruka, ba ani jediné oko. Jistě aspoň žádného z kolem stojících mužů. Ale žena s pletením v rukou pozvedla zrak a pevně se podívala markýzovi do tváří. Bylo by však pod jeho důstojností, aby toho dbal. Opovržlivě se podíval na ni a na ostatní krysy, pak opět pohodlně usedl do polštářů a rozkázal: »Jed'!«

Kočár se rozjel a také jiné kočáry ujížděly pak za sebou jedním tryskem: ministr, státní projektor, generální nájemce, lékař, advokát, kněz, velká opera, veselohra — celý maškarní ples v pestrém, nepřetržitém průvodu. Krysy vylezly ze svých děr, aby sledovaly tuto podívanou a po celé hodiny k ní přihlížely, přičemž často vojáci a policie stavěli se mezi ně a toto divadlo a tvořili řetěz, za nějž krysy zalezly a jehož mezerami prokukovaly. Nešťastný otec již dávno zvedl malou mrtvolu a odklidil se s ní, ale ženy, které ji tak soucitně obklopovaly, když ještě ležela na okraji kašny, stále ještě seděly na tomto místě, pozorující šumění vody a pestrý průvod maškarního plesu — a také ona žena, která se odlišovala od ostatních svým pletením v rukou, stále ještě tam pletla, jako by klidně vyčkávala osud. Voda kašny se řine, rychlý proud řeky se řine, den se rozplývá do večera a tolik životů v městě rozplývá

se ve smrt, dle starého pravidla: »Čas a řeka nečekají na nikoho.« Krysy, stísňené ve svých temných děrách, již opět usnuly, maškarní průvod seděl při jasné záři světél u večere a všechno se ubíralo svou cestou, jako obvykle.

KAPITOLA VIII.

Monsieur le marquis na venkově.

Krásná krajina se zlatými, ale jen řídkými pšeničnými poli. Tu a tam skvrny chudého žita, skvrny chudého hrachu a fazolí a skvrny nějaké ještě chudší náhrady za zlatou pšenici. Příroda bez života, jako byli oni muži a ženy, kteří ji vzdělávali, zatížená nápadnou snahou, aby vůbec nebyla vzdělávána a stísňenou náladou, z níž se ozýval odpor ku plodnosti a touha po zvadnutí.

Monsieur le marquis ve svém cestovním kočáře (jenž mohl býti lehčí), taženém čtyřmi poštovními koňmi a řízeném dvěma postiliony, zvolna jel do příkrého kopce. Rudý záblesk na obličejí pana markýze nemohl poškoditi jeho vznešenost, neboť nepocházel z vnitřku, ale z okolnosti zcela vnější, unikající jeho doзору. To jest od zapadajícího slunce.

Zapadající slunce zářilo tak jasně do cestovního kočáru, když vyjel na kopec, že pan markýz byl jako zalit rudým nachem. »Hned to bude skončeno,« pravil

monsieur le marquis, pohlížeje na své ruce.

A opravdu, slunce bylo již tak nízko, že téměř ihned nato zmizelo pod obzorem. Když těžká brzda byla připevněna ke kolu a kočár sjížděl z kopce, provázen palčivým pachem troucího se železa, rudá záplava zmizela v oblaku prachu, takže slunce a pan markýz sjížděli dolů společně a za chvíli, když brzda byla opět uvolněna, nebylo po rudé záři ani památky.

Ale zbyla ještě vlnovitá krajina, malebná a široširá, vesnička na úpatí kopce, za ní stráň a horský hřeben, kostelní věž, větrný mlýn, les pro honbu a skála s hradem na temeni, jenž sloužil jako vězení. Na všechny tyto předměty, které zvolna mizely v pološeru, sklánějícím se na krajinu, monsieur le marquis pohlížel s tváří člověka, jenž se blíží k svému domovu.

Vesnička měla pouze jedinou, ubohou ulici, ubohý pivovar, ubohou jirchářskou dílnu, ubohou krčmu, ubohou stáj pro poštovní koně, ubohou studni a všechno ostatní ubohé příslušenství. Měla také ubohé obyvatele. Všichni její obyvatelé byli chudí a mnozí z nich seděli na prahu svých chatrčí a krájeli cibule a podobné jídlo k své večeři, jiní stáli u studně a prali listí a trávu, či jiné plodiny země, které z nouze také možno jísti. A všude bylo plno výrazných známek toho, co způsobilo tuto podobu: dávky pro stát, dávky pro církev, dávky pro lenního pána, místní dávky a státní dávky musely se odváděti zde i tam, jak hlásal velký nápis ve vesničce, takže byl až div, že této vesničce ještě vůbec něco zbývalo.

Bylo vidět jen málo dětí a žádné psy. Pokud jde o muže a ženy, tedy jistě měli málo na vybranou na tomto světě — buď život za nejhorších podmínek, jaké jen bylo možno snést tam dole ve vesničce pod mlýnem, nebo tresty a smrt v krutém vězení na skále.

Hlášen kurýrem, jenž cválal napřed, a práskotem bičů svých postilionů — těchto bičů, které se zmítaly večerním vzduchem jako hadi a kroužily kol hlav těchto postilionů, tak jako by ho provázely litice — monsieur le marquis ujížděl až k poštovní budově, před jejímiž vraty kázal zastavit. Poštovní budova byla těsně u studně a vesničané zvědavě přerušili své zaměstnání, aby se podívali na pana markýze. Jeho pohled přeletěl tyto ubohé lidi a aniž by si toho byl vědom, viděl pomalé, ale jisté hynutí obličejů i postav, způsobené nouzí a žalem, vyhublost tak velkou, že vzbudila v Anglii pravou pověru o Francouzech, která přetrvala pravdu téměř o sto let.

Monsieur le marquis pohlížel na pokorné tváře, které se před ním skláněly, právě tak, jako on sám se skláněl před monseigneurem — rozdíl byl pouze v tom, že tyto hlavy se skláněly jen aby trpěly a nikoliv aby se zalichotily — když jakýsi zešedivělý cestář přistoupil k této skupině.

»Přiveďte mi sem toho chlapa,« pravil pan markýz kurýrovi.

Chlap byl přiveden s čepicí v ruce a pak i ostatní chlapi se přiblížili, aby naslouchali, zcela tak, jako oni lidé u kašny v Paříži.

»Jel jsem kolem tebe na silnici?«

»Ano, monseigneur, byla mi popřána čest, že jsem viděl, kterak vaše milost jela kolem mne.«

»Když jsem jel do kopce a pak také nahoře, že?«

»Ano, monseigneur.«

»A na co jsi se díval tak vytřeštěně?«

»Monseigneur, díval jsem se na toho muže.«

Poněkud se shýbl a roztrhanou modrou čepicí ukázal pod kočár. Všichni ostatní se shýbli, aby se rovněž podívali pod kočár.

»Na jakého muže, ty dobytku, a proč jsi se tam díval?«

»Pardon, monseigneur, visel na řetěze brzdy.«

»Kdo?« tázal se monsieur le marquis.

»Monseigneur, ten člověk.«

»Čert aby vzal toho blbce — jak se jmenoval ten muž? Znáš přece všechny lidi v této krajině. Kdo byl ten člověk?«

»Milost, monseigneur, nebyl z naší krajiny. Po celý svůj život jsem ho nikdy nespatrił.«

»A že visel na řetěze, snad aby se zadusil v prachu, ne?«

»S vaším milostivým dovolením, monseigneur, to právě bylo to podivné. Hlava mu visela dolů — takhle!«

Zpola se obrátil, nahnul se vzad, takže jeho obličej obrácen byl k obloze a hlava visela dozadu. Pak se opět vzpřímil, mačkal čepici v ruce a uklonil se.

»Jak vypadal?«

»Monseigneur, byl bělejší než náš mlynář. Byl celý zaprášený, bílý jako strašidlo a velký jako strašidlo.«

Toto vylíčení vyvolalo hluboký dojem na všechny okolostojící. Ale všechny oči, aniž se napřed dohodly, pohlížely na pana markýze, snad aby se přesvědčily, zda jeho svědomí není obtěžováno nějakým strašidlem.

»Opravdu? Jsi ty ale chytrák,« pravil pan markýz v šťastném vědomí, že takový červík, jako jest svědomí, nemůže ho trápit. »Vidí zloděje pod mým kočárem a neotevře svou velkou tlamu! Eh, nechte ho jít, pane Gabelle.«

Pan Gabelle byl poštmistrem a zároveň výběřčím daní. Přispěchal s největší horlivostí, aby byl

přítomen tomuto výslechu a tváře se s neobyčejnou úřední přísností, držel vyslýchaného otrhance za rozbitý rukáv.

»Eh, necháme ho tedy jít,« pravil monseigneur Gabelle.

»Ale chyťte toho neznámého člověka, jestliže přijde sem na nocleh a zjistěte, zda přišel s počestnými úmysly, Gabelle.«

»Monseigneure, jsem nesmírně polichocen vašimi rozkazy.«

»Ten chlap již utekl? Kde je ten proklatec?«

Proklatec byl s půl tuctem svých zvláštních přátel pod kočárem a ukazoval svojí modrou čepicí, jak onen neznámý muž visel na řetěze. Jiného půl tuctu zvláštních přátel rychle ho vytáhlo a postavilo ho, sotva dechu popadajícího, před pana markýze.

»Ten člověk utekl, hlupáku, když jsme zastavili, abychom zabrzdili?«

»Monseigneure, střemhlav běžel z kopce dolů, jakoby chtěl skočit do řeky.«

»Pátrejte po něm, Gabelle — a teď kupředu.«

Půl tuctu lidí, kteří okukovali řetěz, stále bylo ještě mezi koly kočáru, jako ovce. A kola rozjela se tak rychle, že všichni mohli mluvit o velkém štěstí, že vylezli se zdravou kůží a hnáty. Bylo jejich štěstí, že neměli na sobě příliš mnoho masa, neboť jinak zcela jistě nebyli by dopadli tak dobře.

Prudký trysk, jímž kočár projel vesnicí a pak se rozjel do druhého kopce, byl záhy zmírněn jeho příkrostí. Koně změnili cval v krok a kočár, kolísaje se a rachotě, pohyboval se sladkou vůní letní noci. Postiliony, jejichž hlavy byly nyní místo liticemi obkloповány rojem komárů, klidně rozplétali řemínky svých bičů, lokaj šel vedle koní a z dálky bylo slyšet

dusot kopyt koně kurýrova.

Na nejpříkrřejším místě kopce byl malý hřbitov s křížem, na němž byl nový, velký obraz našeho Spasitele. Byla to jen ubohá dřevěná socha, z ruky nevyzpyčeného vesnického řezbáře, ale tento řezbář zcela jistě studoval tělo Spasitelovo dle opravdového života — snad dokonce dle vlastního těla, neboť tato socha byla strašlivě hubená a vychrtlá.

Před tímto smutným obrazem nesmírné bídy, která se horšila každým rokem a přece ještě nedosáhla svého vrcholu, klečela nějaká žena. Když kočár k ní dojížděl, otočila hlavu, rychle povstala a přistoupila ke dvířkám povozu.

»Ach, monseigneur! Monseigneur, prosba!«

S výkřikem netrpělivosti, ale s tváří jinak nezměněnou, vyhlédl markýz okénkem kočáru.

»Co se děje — stále jen samé prosby!«

»Monseigneur! Pro milosrdenství Boží! Můj muž, lesník —«

»A co jest s vaším mužem, lesníkem? S vámi, lidé, je to stále to samé. Váš muž patrně nemůže něco zaplatit.«

»Zaplatil již všechno, monseigneur — zemřel.«

»Dobrá, má tedy pokoj. Já vám ho přece nemohu vrátit.«

»Ach Bože ne, monseigneur, ale on leží tam pod tak ubohým kopečkem hlíny.«

»A co dál?«

»Monseigneur, jest tam tolik ubohých kopečků hlíny.«

»A co dál?«

Vypadala staře, ale byla ještě mladá. Celá její postava svědčila o vášnivé bolesti. Buď spínala vyhublé

ruce v divé vášni, nebo se chytala dvířek povozu, ale tak něžně a láskyplně, jako by tento kočár měl lidské srdce a mohl pocítiti její prosebný dotek.

»Monseigneur, vyslyšte mne! Monseigneur, vyslyšte mojí prosbu! Můj muž zemřel z bídy — a tolik lidí umírá z bídy — a ještě více jich z bídy zemře!«

»A co dále? Mám je snad krmit?«

»Monseigneur, to ví jen milý Bůh, ale toho přece jen nežádám. Prosím jen, aby na hrob mého muže byl dán kámen, nebo prkno s jeho jménem, aby se vědělo, kde odpočívá. Jinak se to místo rychle zapomene, nikdo je pak nenajde a až já zemřu na stejnou nemoc, pak mne pohřbí někam docela jinam a ne k němu. Monseigneur! Těch ubohých kopečků hlíny jest tolik a tak rychle se množí a jest již tak málo místa! Monseigneur! Monseigneur!«

Lokaj ji odstrčil od dvířek kočáru, postilioni práskli do koní, kočár se rozjel rychlým tryskem, žena zůstala daleko vzadu a monsieur le marquis, opět provázen liticemi, rychle projel jednu či dvě hodiny cesty, které ho ještě dělily od jeho zámku.

Příjemné vůně hvězdnaté noci nesly se kol a snášely se tak nestranně — stejně jako déšť — i na zaprášené, roztrhané a prací unavené skupiny u blízké studně, kterým cestář pomocí své modré čepice, bez níž nedovedl opravdu pranic, stále ještě vyprávěl o onom neznámém muži, který se podobal strašidlu, a byl by o něm vyprávěl tak dlouho, jak dlouho by mu byli naslouchali. Ale zvolna, když již toho měli dosti, ztráceli se jeden po druhém a pak matná světla se zableskla v malých oknech a tato matná světla, když okna více se zatemnila a na obloze se ukázalo více hvězd, jak se zdálo, vznesla se k nebesům, místo aby byla zhasnuta.

Stín velké budovy s vysokou střechou a s četnými košatými stromy spočinul tuto hodinu na panu markýzovi. A pak na místo tohoto stínu nastoupilo světlo pochodně, když totiž kočár se zastavil a velká vrata zámku se rozevřela před markýzem.

»Monsieur Charles již přijel z Anglie?«

»Ještě ne, monseigneur.«

KAPITOLA XXII.

Příboj stále stoupá.

Vyzábly Saint Antoine měl svůj radostný týden, kdy svůj hubený podíl suchého a hořkého chleba si pokud mohli oslazoval bratrským objímáním a blahopřáním. Madame Defargeová jako obvykle seděla za nálevním stolem a dozírala nad svými hostmi, tentokráte však neměla růže v šátku na hlavě, neboť veliké bratrstvo vyzvědačů nesmírně se poplašilo, a jak se zdálo, pranic nedůvěřovalo v milosrdenství tohoto světce, Svítilny visící nad jeho ulicemi, zvykly si již na příšerně pružné zaměstnání.

Madame Defargeová, ruce majíc zkříženy, seděla v ranním světle, v teple a světle, rozhlížela se vinárnou a vyhlížela na ulici. Jak ve vinárně, tak i na ulici byly různé skupiny lidí chudobného a špinavého vzhledu, z jejichž tváří však zíralo vědomí moci a síly. Nejrozdranější noční čepice, která visela křivě nad

tváří, smrtelně zbledlou útrapami a bídou, hlásala dosti zřetelně: »Já vím dobře, jak to bylo pro mne těžké, chtěl-li jsem si uhájit holý život, ale víš-li ty také, jak by to bylo pro mne lehké, kdybych nyní chtěl vzít život tvůj? Každá nahá, vyhublá paže, která až dosud byla bez práce, může se každou chvíli věnovati práci této, jen bude-li chtít.« Prsty pletoucích žen křečovitě se pošubují, neboť jsou si vědomy, že mohly by rváti. Saint Antoine nabyl jiného vzhledu, ale byl to vzhled, který byl mu vtlokán po celá století, posledních několik dokonalých ran dodalo mu pravého výrazu se zřetelností opravdu překvapující.

Madame Defargeová pozorovala to všechno, tlumíc svoji pochvalu, jak toho třeba u vůdkyně žen z předměstí Saint Antoine. Jedna z žen jejího sesterstva pletla vedle ní. Byla to mladá, dosti tělnatá žena zchudlého hokynáře, matka dvou dětí a jako druhá vůdkyně dobyla si již čestného názvu »Anděla pomsty«.

»Slyšte!« pravil Anděl pomsty. »Slyšte, kdo to přichází?«

A jakoby pruh střelného prachu byl položen od nejvzdálenějších končin předměstí Saint Antoine až k této vinárně a nyní náhle zapálen, tak rychle se šířil ulicemi dušený hluk.

»Jest to Defarge,« pravila madame. »Ticho, patrioti!«

Defarge vstoupí udýchán, odhodí rukou čepici a rozhlíží se.

»Naslouchejte všichni,« praví madame, »slyšte, co praví!«

Defarge stál, ztěžka oddychuje, před pozadím zvědavých očí a otevřených úst, které se utvořilo na ulici před dveřmi jeho vinárny. A všichni jeho hosté vyskočili z židlí a lavic.

»Mluv, muži, co se děje?«

»Novinky z onoho světa.«

»A jak to?« volala madame opovržlivě. »Z jiného světa?«

»Jistě se všichni pamatujete na starého Foulona, který říkal, že vyhladovělý lid může jíst trávu a který pak zemřel a rovnou zmizel do pekel?«

»Všichni,« ozvalo se ze všech hrdel.

»A mé novinky týkají se jeho. Jest mezi námi.«

»Mezi námi!« ozvalo se opět ze všech hrdel. »A mrtev?«

»Není mrtev. Měl z nás tak velký strach — a jistě právem — že se vydával za mrtvého a dal si vystrojiti velký pohřeb. Ale lidé našli ho živého, kdesi v úkrytu na venkově a přivedli ho sem. Sám jsem ho viděl před chvílí, vedli ho do radnice. A řekl jsem si, že ten člověk má mnoho příčin, aby se nás strachoval. Mluvte tedy všichni. Má takovou příčinu?«

Ubohý starý hříšník, již více než sedmdesátiletý, jestliže jsi to nevěděl až dosud, tedy zcela jistě byl bys to pocítil až do hlubin svého srdce, kdybys byl uslyšel řev, který odpověděl na tuto otázku.

A pak hluboké ticho. Defarge a jeho choť pohlédli si pevně do očí. Anděl pomsty sklonil se pod nálevní stůl a pak se ozvalo zarachocení bubnu.

»Patrioti!« zvolal Defarge pevným hlasem.

»Jsme připraveni!«

Za pasem madame Defargeové se okamžitě ocitl nůž. Buben zavířil na ulici, jako by bubeník i buben byli se tam ocitli nějakým kouzlem. Anděl pomsty pobíhal od domu k domu, aby svolal všechny družky, mávaje při tom rukama nad hlavou, vyrážeje děsné skřeky a podoben jsa čtyřiceti liticím v jediné osobě.

Byl to děsný pohled na tyto muže, zachvácené krvelačným hněvem, kteří vyhlíželi okny, pak se chápali všech zbraní, jež měli po ruce, řítili se na ulici. Ale při pohledu na ženy byla by ztuhla krev i člověku nejstatečnějšímu. Kvapem opouštěly svá domácí zaměstnání, jestliže strádání a hořká nouze jim ještě ponechaly nějaká domácí zaměstnání, opustily své děti, své starce a stařeny, i své nemocné, kteří utýráni hladem a polonazí leželi na podlaze, a spěchaly na ulici, s vlajícími vlasy a dráždily se navzájem zuřivými výkřiky a nejzuřivějšími posuňky, takže všechny byly téměř na pokraji šílenství. »Dareba Foulon jest zajat, sestro! Starý Foulon jest zajat, matko! Ničema Foulon jest zajat, dcero!« Pak jiný zástup vrazil do jejich středu, všechny tyto ženy bily se v prsa, rvaly si vlasy a do ochraptění křičely: »Foulon žije, Foulon, který nám hladovícím radil, abychom jedli trávu. Foulon, který řekl mému starému otci, aby se najedl trávy, když jsem mu nemohla dát ani skývy chleba, Foulon, který řekl mému kojenci, aby se napil trávy, když bídou vyschlo všechno mléko v těchto nadrech! Oh, Matko Boží, ten Foulon! Oh, Bože, o naše bído! Slyš mne, mé hladem umořené dítě. Slyš mne, můj mrtvý otče: Přisahám, jak tu klečím na tomto holém dláždění, že vás pomstím na Foulonovi! Muži, bratři a synové, dejte mi krev toho ničemy Foulona! Dejte nám hlavu toho darebáka Foulona! Dejte nám srdce lotra Foulona! Dejte nám tělo a duši ničemy Foulona! Roztrhejte Foulona na kusy a zahrabejte ho, aby z něho vyrostla tráva!« S tímto povykem a křikem vířily zástupy žen, podrážděny do slepé zuřivosti, tloukly kol sebe, nedbajíce, zda do přítele či do nepřítel, až konečně rozvášněním omdlávaly a před jistou smrtí ušlapáním byly zachráněny jedině tím, že jejich mužové ještě v

poslední chvíli je vytáhli z davu.

Ale přece ani jediný okamžik nebyl zmařen — ani jediný okamžik! Ten Foulon byl v radnici a snad mohl býti propuštěn na svobodu. To ne, to nikdy, jestliže Saint Antoine nezapomněl, kolik musel přetrpěti bídy, bezpráví a hanobení. Ozbrojení mužové a ženy tak rychle proudili z této čtvrti, vlekouce s sebou i všechnu spodinu s přitažlivostí tak velkou, že v jedné čtvrt hodině nebylo v útrobách Saint Antoine jediné živé duše krom několika stařenek a plačících nemluvnat.

Ne, nebyl propuštěn. Všichni se nahrnuli do soudní síně radnice, kde nyní byl tento zlý a ošklivý stařec, a ti, kdož se tam nedostali, zaplavili široké náměstí a okolní ulice. Manželé Defargeovi, Anděl pomsty a Jacques číslo tři byli v přední řadě a nedaleko ničemy Foulona.

»Hleďte!« volala madame, ukazujíc na něho nožem. »Podívejte se na toho starého darebáka, svázaného provazy. To byl krásný nápad, že mu na záda přivázali otýpku sena, ha ha! To byl opravdu krásný nápad. Ať se teď toho nažere!« A madame Defargeová dala si nůž pod paží a zatleskala, jakoby byla v divadle.

Poněvadž lidé, kteří byli těsně za madame Defargeovou, ihned sdělovali příčinu jejího uspokojení řadám zadním a tyto řady řadám dalším a tyto opět dále, tedy v několika okamžicích všechny sousední ulice zabouřily hlasitým potleskem. Stejným způsobem po celé soudní přelíčení, které trvalo dvě hodiny a při němž bylo vyplýváno mnoho prázdných slov, byly mnohé projevy netrpělivosti vinárníkovy choti sdělovány do všech okolních ulic s báječnou rychlostí. Bylo to tím snazší, že různí lidé, kteří s podivuhodnou dovedností vyšplhali se na průčelí radnice a nahlíželi dovnitř okny, velmi dobře znali madame Defargeovou

a tak sloužili jako telegraf mezi ní a nepřehledným davem na ulicích.

Slunce konečně vystoupilo tak vysoko, že jeho přívětivý paprsek spočinul zrovna na hlavě šedivého zajatce, buď jako znamení naděje, nebo jako znamení ochrany. Ale to bylo již opravdu přespříliš. V jediném okamžiku byla rozmetána ohrada prázdných slov, která ho chránila tak dlouho a Saint Antoine měl ho pevně v rukou.

Okamžitě zvěděli to všichni, i ti, kdož stáli v nejkrajnějších řadách davu na ulicích. Defarge pouze přeskočil zábradlí a stůl a již sevřel nešťastníka v smrtícím náručí. Madame Defargeová ho následovala a ovinula si kol ruky provaz, jímž starý Foulon byl spoután. Anděl pomsty a Jacques číslo tři ještě ani se nedostali k ní a muži v oknech ještě neskočili do soudní síně, podobni dravým ptákům, a již se ozval celým městem divoký pokřik: »Ven s ním, na lucernu s ním!«

Sražen k zemi a opět vyzdvižen na ramena, vlečen po schodech až hlava mu bila o její stupně, nyní na kolenou, nyní opět na nohou, nyní zase tažen po zádech, týrán a tlučen, zpola zadušen hrstmi slámy a trávy, které na sto rukou mu tlačilo do obličeje — roztrhán, rozedrán, sípaje a krví jsa zbrcen, ale stále ještě žadoně a prose o milost, chvílemi se vášnivě vzpíraje svému osudu na nepatrné volné prostoře, která se kol něho utvořila, když lidé ustupovali pozpátku, aby ho lépe viděli — pak jako mrtvý kus dřeva vlečen celým lesem nohou, ocitli se konečně u nejbližšího rohu ulice, kde visela osudná lucerna — a tam ho madame Defargeová pustila, jako kočka na chvíli pouští svoji myš a dívala se na něho mlčky a vážně, zatím co ostatní všechno připravovali a Foulon ji žadonil o smilování.

Po celou tu dobu všechny ženy vášnivě mu spílaly a muži zuřivě volali, aby byl pověšen s trávou v ústech. Vytáhli ho poprvé na lucernu a provaz se přetrhl. Zachytili ho se řvaním do náručí. Pak ho vytáhli po druhé a provaz se přetrhl opět. Znovu ho zachytili se řvaním do náručí. Ale pak provaz byl již milostivější a podržel si ho. A záhy na to jeho hlava trčela na píce, majíc v ústech dosti slámy, aby Saint Antoine při pohledu na to mohl si vesele zatančit.

Ale tím ještě nebyla skončena práce tohoto dne, neboť Saint Antoine křikem a tancem tak rozpálil svoji hněvivou krev, že znovu se vzbouřila, když k večeru se proslechlo, že zeť zavražděného, také utlačovatel a nepřítel lidu přijíždí do Paříže střežen pouze pěti sty jezdci. Saint Antoine napsal všechny jeho zločiny na velké archy papíru, zmocnil se ho — byl by ho vyrval třeba ze středu celé armády, jen aby Foulonovi opatřil důstojného společníka — narazil jeho hlavu a srdce na píky a s nelidským pokřikem a jáсотem nosil tuto svoji kořist ulicemi Paříže.

Teprve když se úplně setmělo, muži a ženy se vrátili k hladovicím a plačícím dětem. Pak byly dlouhými řadami obléhány chudobné pekařské krámy a všichni trpělivě čekali, aby si mohli koupit špatný chléb. A když tak čekali s prázdnými žaludky, zaháněli si čas objímáním a blahopřáním k vítězství, které dobyli tohoto dne a obšírným vyprávěním o všem, co se stalo, což jim patrně působilo nemalou rozkoš. Skupiny těchto otrhaných lidí zvolna se rozptylovaly, pak zablíkala matná světla v oknech a zaplápolaly matné ohně na ulicích, kde sousedé společně si vařili a co si uvařili, pojídali na prahu svých domovních dveří.

Byla to jen chudobná a nedostatečná večeře, v níž nebylo ani stopy po mase či po jiné přípravě

krom špatného chleba. Ale lidská společnost přece jen dodala tvrdým pokrmům trochu živné látky, ba dokonce vykřesala z nich několik jisker veselosti. Otcové a matky pohrávali si po krvavé práci tohoto dne zcela dobromyslně s vyhladovělymi dětmi a milenci, ač obklopeni takovým světem, milovali se a doufali.

Téměř již svítalo, když vinárnu monsieur Defargea opustila poslední skupina hostí. A pak monsieur Defarge pravil chraptivým hlasem k madame, své choti, zavírající dveře:

»Konečně tedy jest to zde, má drahá!«

»Ovšem,« odvětila madame, »skoro.«

Saint Antoine spal, manželé Defargeovi spali, dokonce i Anděl pomsty spal se svým vyhladovělým hokynářem a buben odpočíval. Hlas bubnu byl jediným hlasem v celé čtvrti Saint Antoine, jenž nebyl unaven bouří a krveprolitím. Anděl pomsty, jakožto jeho strážkyně, byl by jej mohl probuditi každou chvíli, a byl by z něho vyloudil tytéž zvuky, které se ozvaly před dobytím Bastilly a před smrtí starého Foulona. Ale jinak bylo s ochraptělými hlasy mužů a žen z předměstí Saint Antoine.

KAPITOLA XXIV.

Přitahován magnetovou horou.

Za takového divokého plápolání požáru, za

těchto vzedmutých vln rozbouřeného moře, kdy pevnina se otřásala pod útoky rozhněvaného oceánu, jenž ovšem také měl svůj odliv, jehož příliv však stoupal výše a výše, ke zděšení a údivu těch, kdož byli na pobřeží — uplynula tři bouřlivá léta. Tři další narozeniny malé Lucie byly vetkány zlatou nití do mírumilovného přediva tichého života jejího domova.

Mnohou noc a mnohý den obyvatelé onoho tichého domu naslouchali ohlasům v onom zákoutí a srdce se jim zastavovalo, když slyšeli bouřlivé kroky, neboť tyto kroky zněly jim jako kroky národa, který nese rudý prapor a volá: »Vlast jest v nebezpečí!« Jest poháněn k divokému šílenství a strašlivým, příliš dlouho potlačovaným kouzlem změněn v dravou zvěř.

Monseigneur jakožto společenská třída, se rozhodl, že nechce mít nic společného s prazvláštním zjevem, že by již neměl býti třídou všeobecně váženou, či že by Francie neměla již po něm toužit, nebo dokonce že by mu hrozilo vážné nebezpečí, že ho prostě vyžene, neb dokonce zbaví života. Podoben jsa sedlákovi v pohádce, jenž s nekonečnou námahou vyvolal dábla, ale při pohledu na něho tak se polekal, že tomuto věčnému nepříteli lidského pokolení nemohl předložit žádnou otázku, ale co nejrychleji vzal nohy na ramena, i Monseigneur, jenž po dlouhou řadu let se modlil Otčenáš pozpátku a říkal mnohá jiná mocná zaklínání, jen aby přivolal satanáše, pak sotva na něho vrhl jediný poděšený pohled a již jeho vznešená osobnost se dala na divoký útěk.

Skvělý královský dvůr zmizel a učinil dobře, neboť jinak byl by se stal terčem přívalu vlasteneckých střel. Nebyla to nikdy pěkná podívaná, neboť tento dvůr měl v sobě příliš mnoho dábelské pýchy, barbarské marnotratnosti a krtčí slepoty a tak propadl

zaslouženému osudu. Celý dvůr od nejnvýlučnějšího, nejtěsnějšího kroužku, až k vnějšímu prohnílému kruhu, plnému pletich, prodejnosti a licoměrnosti, zmizel, jako by se propadl do země. Království zmizelo, bylo obléháno ve svém paláci a »suspendováno«, když poslední zprávy o tom, co se děje ve Francii, došly do Londýna.

Nadešel srpen roku 1792 a Monseigneur byl v této době rozvát do všech úhlů světa.

Zcela přirozeně Monseigneurův hlavní stan a největší shromáždění v Londýně bylo v Tellsonově bance. Říká se, že duchové navštěvují ona místa, kde jejich tělo nejraději prodlávalo a tak Monseigneur nyní bez guineje v kapse, nejraději vyhledával dům, kde dříve jeho guineje bývaly tak hojným počtem. Krom toho bylo to místo, kam co nejrychleji docházely spolehlivé zprávy z Francie. Tellsonova banka byla vznešeným domem a chovala se velkomyslně k svým zákazníkům, kteří pozbyli svého vznešeného postavení. A dále, zchudlí šlechtici mohli se tam vyptat na ony opatrné šlechtice, kteří ještě včas vytušili blížící se bouři a vedení prozíravostí a strachem před pleněním, nebo konfiskacemi, svěřili vše, co měli, pánům Tellsonům v Londýně. Nutno také dodat, že každý nový příchozí z Francie ohlásil sebe a své novinky u Tellsonů, tak jako by se to rozumělo samo sebou. Z těchto četných důvodů Tellsonova banka stala se, pokud šlo o zprávy z Francie, jakousi hlavní burzou a to bylo známo všemu občanstvu. Docházely tak četné poptávky po nových zprávách z Francie, že Tellsonovi, aby vyhověli všem, dali napsat tyto zprávy na papír, jež vyvěsili za oknem své kanceláře, aby je mohli čísti všichni, kdož přicházeli z Temple Baru.

Jednoho vlhkého, mlhavého odpoledne seděl

pan Lorry u svého psacího stolu, Charles Darnay stál vedle něho a polohlasem s ním hovořil. Komůrka, podobná žalární cele, v níž dříve se konávaly porady s »naším domem«, proměnila se nyní ve zpravodajskou burzu a byla přeplněna zvědavci. Za půl hodiny kancelář měla býti zavřena.

»Nepopírám ovšem, že se vyrovnáte nejmladšímu muži mezi všemi žijícími,« pravil Charles Darnay po malém váhání, »ale přece musím namítnouti —«

»Chápu, že jsem již příliš stár,« pravil pan Lorry.

»Špatné počasí, dlouhá cesta, nejisté dopravní prostředky, zmatky v zemi, hlavní město, které snad ani pro vás není dosti bezpečné —«

»Můj drahý Charlesi,« odpověděl pan Lorry s veselou důvěřivostí, »uvidíte některé důvody proti mému odcestování, nikoliv však pro mé setrvání. Cesta jest pro mne úplně bezpečná, nikdo nebude dbáti o starého chlapíka, který se již blíží osmdesátce, vždyť jest tam mnohem více lidí, kteří stojí za takovou námahu. A pokud jde o zmatky v hlavním městě, tedy vám musím říci, že bez těchto zmatků by nebylo třeba, aby někdo z našeho domu byl tam poslán, to jest někdo, kdo dobře a již dlouho zná ono město a způsob našeho obchodování a má důvěru našeho domu. Jestliže však mluvíte o nejistotě a délce cesty, či o špatném počasí, tedy bych rád věděl, kdo vlastně by se měl odhodlati k trochu nepříjemnostem a nepohodlnostem cesty, jde-li o Tellsonův dům, ne-li já, jenž mu sloužím již tak dlouho.«

»Přál bych si, abych mohl jíti sám,« pravil Charles Darnay neklidně, jako člověk, jenž myslí nahlas.

»Opravdu! Vy jste mi podivný rádce,« zvolal pan Lorry. »Rád byste tam jel sám, vy — rodilý Francouz, musím říci, že jste opravdu moudrý rádce!«

»Můj drahý pane Lorry, právě proto, že jsem rodilý Francouz, napadla mne tato myšlenka a to nikoliv teprve dnes. Jestliže jsem měl aspoň trochu soucitu s tím nebohým lidem a jestliže jsem mu přinesl aspoň nějakou oběť —« mluvil nyní opět zamyšleně, jako dříve — »tedy nemohu uvěřiti že bych tam nenalezl sluchu a že bych tam nenabyl aspoň tolik vlivu, abych mohl zabrániti mnohému zlu. Teprve včera večer, když jste od nás odešel a já jsem mluvil s Lucií —«

»Když jste mluvil s Lucií?« opakoval pan Lorry. »Ano. A divím se, že se pranic nestydíte zmiňovat se při tom o Lucii. Jakže, vy byste tedy chtěl v takové době odjet do Francie?«

»Vždyť přece nejedu,« odpověděl Charles Darnay s úsměvem. »Měl byste spíše říci, že vy chcete tam odjet.«

»A také odjedu, mluvím zcela vážně. Abych vám řekl pravdu, můj drahý Charlesi,« pan Lorry letmo pohlédl na vzdálený »náš dům« a ztišil hlas, »nemáte ani tušení, jak velké jsou obtíže, za jakých nyní pracuje naše banka, nemáte ani tušení o nebezpečí, které hrozí našim listinám a knihám v Paříži, neboť jen nebeský Bůh ví, kolik lidí by bylo těžce ohroženo, kdyby některé naše listiny se dostaly do cizích rukou, nebo byly zničeny. A to se může státi každým okamžikem, jak dobře víte, neboť kdo může tvrdit, že Paříž ještě dnes nebude podpálena ze všech stran, nebo že zítra nebude úplně vypleněna? Ale sotva někdo jiný, než já mohl by bez ztráty drahocenného času podniknouti důkladný a rozumný výběr mezi oněmi papíry a je někam zakopati či přenést na jiné, bezpečné místo. A já že bych měl zde sedět s rukama v klíně, když Tellsonovi to vědí a mohli by říci — Tellsonovi, jejichž chléb jídám již celých šedesát let — že moje údy patrně

přece jen již trochu ztuhly? Jakže, co jste pravil, drahý pane? Mohu vám říci, drahý pane, že jsem ještě pravý mladík, jestliže mne srovnáte s půl tuctem starých košťat v naší kanceláři.«

»Jak obdivuji vaši odvahu a vaši mladistvou svěžest, pane Lorry.«

»Ah — nesmysl! A, můj drahý Charlesi,« pokračoval pan Lorry, opět pohlédnuv na »naš dům«, »nesmíte zapomenouti, že jest téměř zhola nemožno, abychom nyní odvezli něco z Paříže — necht' již cokoliv. Různé listiny a klenoty byly nám ještě dnes — jest to nejprísnější tajemství a vlastně bych to ani neměl říkat — přineseny nejpodivuhodnějšími posly, jaké si jen dovedete představit a hlava každého z nich visela pouze na jediném vlásku, než prošli branami Paříže. V dřívějších dobách naše zásilky šly do Francie a zpět stejně bezpečně, jako byly posílány v Anglii. Ale to se nyní dokonale změnilo.«

»A chcete odjeti opravdu již dnes večer?«

»Odjedu opravdu již dnes večer. Neboť ta věc spěchá a nestrpí odkladu.«

»A nevezmete si žádného průvodce?«

»Byli mi navrženi různí lidé, ale žádný z nich se mi nelíbí. Myslím, že si vyvolím Jerryho. Jerry již dlouho slouží mi pravidelně každého nedělního večera jako tělesná stráž a tak jsem si na něho již zvykl. Nikdo nebude Jerryho podezřívát, že jest něco jiného, než obyčejný anglický buldog, či má jiný úmysl, než že by se vrhl na každého, kdo by se dotkl pána.«

»Mohu jen opakovati, že z plna srdce obdivuji vaši odvahu a vaši mladistvou svěžest.«

»A já mohu jen opakovat: nesmysl, nesmysl! A pak, až provedu toto své malé poslání, snad přijmu návrh »našeho domu«, abych se odebral na odpočinek

a žil v klidu a pohodlí. Neboť pak již bude čas, abych pomýšlel na své stáří.«

Tento rozhovor byl veden u obvyklého psacího stolu pana Lorryho, od něhož několik kroků se tísnil Monseigneur, jakožto společenská třída, a vychloubal se, jak se co nejdříve pomstí té bídne čeládce tam ve Francii. Shodovalo se úplně s myšlenkovým pochodem Monseignurovým, jakožto politického uprchlíka a shodovalo se také s britskou lehkověrností, že o této strašlivé revoluci bylo hovořeno tak, jako by to byla jediná žeň pod celým Božím nebem, která nebyla zaseta, jako by nikdy se nebylo stalo, či nebylo zanedbáno nic, co bylo její příčinou, jako by ti, kdož pozorovali bídu milionů lidí ve Francii a zneužívání přírodního bohatství země, jímž stát i lid mohli býti obšťastňováni, již dávno, před dlouhými léty nebyli předvídali, že revoluce přijde a to, co předvídali, nebyli říkali nahlas. Toto chvástání, spolu s výstředními plány Monseignurovými, že opět obnoví stav, který sám sebe zničil a vyčerpал trpělivostí nebe i země, bylo nesnesitelné každému člověku zdravého rozumu, jenž aspoň trochu poznal, kde jest pravda. A toto chvástání, jež mu vnikalo do uší jako rušivý nával krve ke hlavě, ještě více zneklidňovalo Charlese Darnaye, jehož duše byla tísněna také jinou starostí.

Ve skupině lidí takto hovořících byl i Stryver z King's Bench Baru, který co nejdříve měl od státu přijmouti vysoký úřad a proto tím hlasitěji projevoval své názory. Vysvětloval Monseignurovi své plány, jak by ten bídny lid vyhodil do povětří a shladil z povrchu zemského, aby po něm nezbylo ani památky, a mnohé jiné plány k témuž cíli, které zněly asi tak, jako by navrhoval, že plémě orlí se dá vyhladiti tím, že na jejich ocasy se nasype sůl. Jeho žvástu Darnay naslouchal

se zvláštním odporem. A ještě se rozpakoval, zda má odejít, aby již nic neslyšel či zda má zůstat a ohradit se proti takovým nesmyslům, když to, co se státi mělo, počalo nabývat určitější podoby.

»Náš dům« přistoupil k panu Lorrymu a položil mu na stůl pošpiněný a neotevřený dopis a tázal se, zda ještě nebylo nalezeno ani stopy po osobě, které tento dopis má býti dodán. »Náš dům« položil tento dopis tak těsně před Darnaye, že mohl přečísti jeho adresu a to tím spíše, že to bylo jeho pravé jméno. Adresa zněla takto:

*Velmi naléhavě. Panu bývalému markýzi St.
Evrémondovi z Francie, pod adresou pánů Tellsonů a
spol., bankéřů v Londýně, Anglie.*

Onoho rána, kdy se konal sňatek Charlesův s Lucií, doktor Manette předložil mladému muži jedinou, zato však určitou a naléhavou žádost, to jest, že tajemství jeho jména musí býti zachováno pouze pro ně dva, aspoň potud, pokud doktor ho nesprostí tohoto závazku. Nikdo tedy nevěděl, jak zní jeho pravé jméno, ba dokonce ani jeho choť neměla ani tušení. Rovněž pan Lorry nikoliv.

»Ne,« pravil pan Lorry, odpovídaje »našemu domu«. »Myslím, že jsem tento dopis ukázal již každému z gentlemanů, kteří k nám přicházejí a nikdo mi nemohl říci, kde bychom našli gentlemana, jemuž jest adresován.

Poněvadž ručičky hodin blížily se k chvíli, kdy banka se zavírala, tedy proud odcházejících návštěvníků zamířil kol stolu pana Lorryho. Pan Lorry

ukazoval dopis a Monseigneur pohlédli na něj tu v postavě toho či onoho rozhořčeného a pikle kujícího politického uprchlíka a ten i onen a zkrátka všichni dovedli říci něco opovržlivého, necht' francouzsky či anglicky o markýzovi, kterého nikdo nemohl nalézt.

»Myslím, že je to bratranec onoho úctyhodného markýze, který byl zavražděn, ale jistě jest to jen nějaký nepodařený člen rodiny,« pravil kdosi, »a mohu říci, že jsem opravdu šťasten, že toho člověka ani neznám.«

»Zbabělec, jenž opustil svoje místo již před mnoha roky,« pravil jiný, to jest monseigneur, který div nebyl udušen, když ho z Paříže vyváželi ve voze se senem.

»Nakazil se novým učením,« pravil třetí, pohlížeje na dopis Iorgnonem. »Dostal se do sporu s nebožtíkem markýzem, vzdal ze všech statků, když po něm dědil a přenechal je té bezbožné čeládce. Doufám, že ta holota se mu za to odmění, jak zasluhuje.«

»Jakže?« ozval se Stryverův skřípavý hlas. »To že učinil? Říkáte, že jest to opravdu takový hanebník? Dovolte, ať se také podívám na to jeho nestoudné jméno. Aby všichni čerti takového chlapa!«

Darnay, nemoha se již ovládnouti, položil panu Stryverovi ruku na rameno a pravil:

»Znám toho chlapa.«

»Že ho znáte, u Joviše?« pravil Stryver. »To vás ale lituji.«

»A proč?«

»Proč, pane Darnayi, což jste neslyšel, co ten člověk provedl? Jak se tedy ještě můžete tázat, proč!«

»Přece se však vás táži, proč?«

»Tedy vám pravím ještě jednou, pane Darnayi, že vás lituji. A lituji také, že od vás slyším takové otázky.

Hledme, žije nějaký chlap, který se nakazil morovým, bezbožným, dábelským učením, rozdal své statky nejodpornější spodině, jaká kdy vraždila ve velkém a vy se tážete, proč lituji, že muž, jenž vyučuje mládež, takového chlapa zná? Dobrá, tedy vám to povím. Lituji toho, poněvadž jsem přesvědčen, že takový darebák může nakaziti i jiné. To jsem chtěl říci.«

Vzpomenuv si na svůj slib, Darnay se ovládal jen s největší námahou a pravil: »Snad nedovedete pochopit toho gentlemana.«

»Ale zato chápu, jak vás zaženu do úzkých, pane Darnayi,« pravil Bully Stryver. »A to také učiním. Jestliže ten chlap je gentlemanem, tedy ho opravdu nechápu. Můžete mu to vyřídit, s mým pěkným poručením. Můžete mu také ode mne vyřídit, že se divím, proč on, když všechny své pozemské statky a své společenské postavení daroval té vražedné chátře, sám se jí nepostaví v čelo. Ale ne, gentlemani,« pravil Stryver rozhlédnuv se a lusknuv prsty, »znám trochu lidí a pravím vám, že takový chlapík jako je ten, o kterém mluvíme, nikdy se nesvěří na milost svým vzácným chráněncům. Ne, gentlemani, ne, takový chlapík bude hledět, aby co nejrychleji vzal nohy na ramena a zmizel v prachu.«

Po těchto slovech a naposledy lusknuv prsty, pan Stryver, nadýmaje se jako holub, razil si cestu na ulici, jsa provázen všeobecným souhlasem svého posluchačstva. Když všichni odešli, Charles Darnay zůstal u stolu starého úředníka.

»Nepřevzal byste tento dopis?« tázal se pan Lorry. »Víte opravdu, kde jej máte odevzdat?«

»Vím.«

»Mohl byste tedy vysvětliti tomu gentlemanovi, že předpokládáme, že tento dopis byl nám poslán

vlastně jen nazdařbůh, že totiž jeho odesílatel musel počítati i s nebezpečím, že dopis nebudeme moci doručit, mohl byste mu také vysvětlit, že tím se stalo, že dopis zůstal u nás nějaký čas ležet.«

»Učiním, jak si přejete. Odjedete odtud přímo do Paříže?«

»Přímo odtud, v osm hodin večer.«

»Přijdu ještě, abych se s vámi rozloučil.«

Nespokojen sám se sebou a se Stryverem, a s většinou ostatních lidí, Charles Darnay vyhledal rychle, jak jen mohl, tichý kout v Templu, kde otevřel dopis a četl. Obsah dopisu byl tento:

*Vězení v Opatství,
Paříž, 21. června 1792.*

Bývalý pane markýzi!

Když jsem se dlouho potácel v nebezpečí života mezi obyvatelstvem vesnice, byl jsem konečně za velkého spílání a týrání zatčen, spoután a pěšky dopraven do Paříže. Cestou jsem trpěl mnoho. Ale to ještě není všechno: můj dům byl zbořen, srovnán se zemí.

Žločin, pro který jsem žalářován, monsieur, bývalý markýzi, a pro který budu předveden před soud a (bez vaší velkomyslné pomoci) pozbudu života, jest jak mi řekli, zločin na majestátu lidu, kterého jsem se dopustil tím, že jsem pracoval proti lidu a pro emigranta. Marně jsem dokazoval, že dbaje vašich rozkazů, pracoval jsem pro lid a nikoliv proti němu, marně jsem připomínal, že již před konfiskací statků emigrantů jsem škrtl všechny daně, které lidé přestali platit, že jsem škrtl všechno nájemné a

nikoho jsem nestíhal žalobou. Jedinou odpovědí na všechno toto dokazování bylo, že jsem pracoval pro emigranta — a kde jest ten emigrant?

Ah, můj nejmilostivější pane, bývalý markýzi, kde jest ten emigrant? Volám i ve spánku, kde jest? Táži se nebe, zda nepřijde, aby mne osvobodil? A žádná odpověď! Ach, monsieur, bývalý markýzi, zoufale volám přes moře, doufaje, že moje volání dostane se k vašemu sluchu prostřednictvím velkého bankovního domu Tellsonova, tak dobře známého v Paříži.

Pro milosrdenství Boží, ve jménu spravedlnosti, velkodušnosti, pro čest vašeho šlechtného jména! Zapřísahám vás, monsieur, bývalý markýzi, abyste mi přispěl ku pomoci a osvobodil mne. Dopustil jsem se jediného zločinu, že jsem vám věrně sloužil. Ah, nejmilostivější pane, neopouštějte mne.

Ž tohoto strašlivého vězení, kde každou hodinu se blížím kruté smrti, posílám vám, monsieur, bývalý markýzi, ujištění své bolestiplné a nešťastné oddanosti.

Váš zarmoucený Gabelle.

Neklid, dřímající v duši Darnayově, byl tímto dopisem probuzen k mocnému životu. Nebezpečí, hrozící starému a osvědčenému služebníkovvi, jehož jediným zločinem byla věrnost k němu a k jeho rodině, dívalo se mu vyčítavě do tváří, tak vyčítavě, že jal se rozpačitě procházeti se tempelskou zahradou a téměř toužil, aby tvář svou mohl skryti před celým světem.

Byl si dobře vědom, že schvácen hrůzou nad činem, jímž byly dovršeny zločiny a špatná pověst

starého domu jeho rodiny, a zaujat podezřením proti svému strýci a odporem, s nímž jeho svědomí patřilo na hroutící se budovu, kterou udržovat bylo prý jeho povinností, přece jen nejednal zcela správně. Byl si dobře vědom, že zřeknuv se z lásky k Lucii svého společenského postavení — ačkoliv tato myšlenka nebyla nová jeho duchu — přece jen jednal trochu ukvapeně a snad nedokonale. Věděl, že měl jednati více systematicky a rozvážněji a že to také zamýšlel, ale nikdy neprovedl.

Štěstí jeho anglického domova, jež si založil, nutnost, aby stále pracoval, rychlé změny a neklidné doby, které přispěchaly tak spěšně, že události jednoho týdne úplně zničily nedozrálé záměry týdne předchozího a události týdne následujícího opět vše převrátily nohama vzhůru, to vše zavinilo — jak si byl dobře vědom — ony poměry, jimž povolil, nikoliv sice bez obav, ale bez rázného a trvalého odporu. Bylo mu dobře známo, že zatím co čekal na vhodný okamžik k činnému zasažení, jež zmizel ve víru událostí, šlechta houfně opustila Francii, jeho majetek byl zabaven a zničen, jeho jméno zrušeno, bylo mu to tak dobře známo, jak to jistě bylo známo nové vládě ve Francii, která snad právě proto vznesla na něho obžalobu.

Leč on přece nikoho nepotlačoval a nikdy nikoho nevsadil do žaláře. Nikdy s krutostí nenaléhal na zaplacení toho, co mu náleželo, naopak, všeho se vzdal dobrovolně a vlastní silou dobyl si ve světě nové postavení, jímž se živil. Monsieur Gabelle spravoval zchátralý a zadlužený statek dle jeho písemných pokynů, jimiž mu ukládal, aby šetřil chudého lidu, rozdal mu i to málo co ještě zbývalo — v zimě tolik paliva a v létě tolik obilí, kolik mohlo býti zachráněno před spáry naléhajících věřitelů — a nedalo se pochybovat,

že monsieur Gabelle pro vlastní bezpečnost dal si to vše potvrdit, takže nyní bude moci dokázat to zcela jasně.

Tyto úvahy posilovaly zoufalé rozhodnutí, které zrálo v mysli Charlese Darnaye, to jest, že sám odcestuje do Paříže.

Ano, jako plavce ve staré báji větry a proudy zahánějí v dosah vlivu magnetové hory, hora ho přitahovala a chtě nechtě musel k ní. Všechno, co povstávalo před jeho myslí, pohánělo ho rychleji a rychleji a se silou stále vzrůstající k oné strašlivé, přitažlivé moci. Neklidnou myšlenkou, která dřímala v jeho duši, bylo, že v jeho nešťastné vlasti pracují špatné nástroje k špatným cílům a že ten, jenž ví, že jest lepší než mnozí jiní, vyhýbá se místům, kde by měl býti dle své povinnosti a ani se nepokouší, aby podnikl vše, co jest v jeho silách, by zastavil krveprolévání a k vítězství přivedl požadavky milosrdenství a lidskosti. Tento nepokoj, zpola potlačený, ale vždy vyčítající, přinutil ho, aby srovnával sama sebe s oním statečným starým pánem, jehož smysl pro povinnost byl tak silný. A toto srovnání, pro něho tak nepříznivé, bylo ihned následováno vzpomínkou na opovržlivá slova Monseigneurova, na slova hluboce urážlivá a pak na slova Stryverova, která ještě ze starých důvodů byla pro něho urážlivá dvojnásob. A pak přišel list Gabellův, jímž se nešťastný, nevinný vězeň, jemuž hrozila smrt, dovolával jeho spravedlnosti, jeho cti a jeho dobrého jména.

Rozhodl se. Musí do Paříže.

Ano, magnetové skála ho přitahovala, musel veslovati vpřed až narazí na úskalí. Nevěděl o žádném úskalí, ba ani neviděl nebezpečí. Důvody, které ho přiměly, aby jednal tak, jak jednal i když jednal jen

polovičatě, ukazovaly mu toto jeho počínání ve světle, kterým byl úplně uklidňován, ba které ho dokonce přesvědčovalo, že bude vděčně uvítán ve Francii a přijat s otevřenou náručí. Pak objevil se jeho duševnímu zraku nádherný sen, že bude moci konati dobro, sen, jenž často vzniká z lehkověrného sebeklamu dobrotivých duší — ba dokonce viděl sama sebe s vlivem tak velkým, že bude moci zmírniti tuto divokou revoluci a odvrátiti ji od cest tak hrůzných.

Prochází se po tomto rozhodnutí zahradou v Templu, rozvažoval, že o jeho úmyslu nesmí se dovědět ani Lucie ani její otec. Lucii musí býti uspořena bolest rozloučení a její otec, který vždy s nechutí přijímal každou nebezpečnou vzpomínku na bývalé doby, smí se dovědět o jeho kroku teprve tehdy, až nebude možno ani o něm uvažovat, ani jej odvrátit. Nyní neuvažoval, zda polovičatost jeho postavení nebyla zaviněná také Luciiným otcem, to jest jeho nechutí k jakýmkoliv vzpomínkám na to, co se stalo, neb zůstalo ve Francii. Ale i tato okolnost měla vliv na jeho rozhodnutí.

Zabrán v tyto myšlenky, procházel se tak dlouho, až nadešla chvíle k návratu k Tellsonovým a k rozloučení s panem Lorryem. Ihned po svém příjezdu do Paříže chtěl vyhledati tohoto starého přítele, ale nyní i jemu musí zatajiti svůj úmysl.

Před dveřmi banky stál vůz s poštovními koňmi a vedle něho Jerry, připravený na cestu.

»Odevzdal jsem onen dopis,« pravil Charles Darnay panu Lorrymu. »Nechtěl jsem, abyste byl obtěžován doručováním písemné odpovědi, ale snad byste mohl převzít odpověď ústní?«

»Ale ovšem, rád — není-li to nebezpečné.«

»Naprosto ne, ačkoliv odpověď jest určena pro vězně v žaláři v Opatství.«

»A jak se jmenuje?« tázal se pan Lorry, rozevíraje svůj zápisník.

»Gabelle.«

»Gabelle. A co mám vyřídit nešťastnému Gabellovi ve vězení v Opatství?«

»Jen toto: Ona osoba obdržela dopis a přijde.«

»A nemám také říci kdy?«

»Nastoupí cestu zítra večer.«

»Žádné jméno?«

»Ne.«

Pomohl panu Lorrymu, když se zahaloval do značného počtu kabátů a plášťů a doprovodil ho z teplého ovzduší starého kontoru do mlhavého vzduchu Fleet Streetu.

»Lucii a malé Lucii můj srdečný pozdrav,« pravil pan Lorry, louče se s ním. »A vy dávejte na sebe dobrý pozor, než se vrátím.«

Charles Darnay potřásl hlavou a s pochybami se usmál, když vůz odvážející pana Lorryho se rozejel.

Této noci — bylo to čtrnáctého srpna — bděl hodně dlouho a napsal dva vroucí dopisy — první pro Lucii a vysvětloval ji v něm, jak neodvratná povinnost ho volá do Paříže a proč pevně důvěřuje, že v hlavním městě Francie mu nehrozí žádné nebezpečí — druhý pro doktora a jím svěřoval svoji Lucii a její milované dítě jeho péči a ochraně, a s pevnou důvěrou mluvil o svém návratu. Oběma napsal, že podá jim zprávy ihned po svém příjezdu do Paříže, tak aby se nic nemuseli obávat o jeho bezpečnost.

Byl to pro něho těžký den — tento den, kdy poprvé dlel se svými drahými, skrýváje před nimi velké tajemství. Jen s největším úsilím mohl prováděti tento nevinný podvod, o němž neměli ani tušení. Ale něžný

pohled na jeho šťastnou a pilnou choť upevnil jeho rozhodnutí, že neřekne jí nic o svém úmyslu — již chtěl tak učinit, neboť tak nepřirozené bylo pro něho, že by měl podniknouti něco bez její tiché pomoci — a den konečně přece uplynul. Záhy zvečera je objal, Lucii a její stejně milovanou dceru, letmo se s nimi rozloučil se záminkou, že se záhy vrátí a pak s těžkým srdcem vyšel z domu do husté mlhy na ulici.

Neviditelná síla rychle ho přitahovala k sobě a všechny větry i proudy ubíraly se pouze tímto směrem. Odevzdal své dopisy spolehlivému poslu s rozkazem, aby je doručil asi půl hodiny před půlnocí — nikoliv dříve — pak najal si poštovské koně do Doveru a nastoupil svou cestu.

»Pro milosrdenství Boží, ve jménu spravedlnosti, velkodušnosti, pro čest vašeho šlechetného jména!« Tímto voláním nevinného vězně posiloval svoji odvahu, kdykoliv poklesávala, posiloval svoji mysl, když opouštěl vše, co mu bylo drahé na tomto světě — a byl neodolatelně puzen k magnetové hoře.